

Helsingin kaupungin ilmastoasioiden koordinointi

Helsingin ilmastotyöryhmä
18.5.2017

Sisällys

Johdanto.....	3
1. Ilmastoasiat kaupungin toiminnassa.....	4
2. Ilmastoasiat osana ympäristöjohtamisjärjestelmää	4
2.1. Ilmastoasioiden johtaminen osana ympäristöjohtamista	5
2.2. Päästöjen ja ilmastotoimenpiteiden raportointi.....	6
3. Poliittinen päätöksenteko asettaa tavoitteet ja tukee ilmastotyötä	6
4. Ilmastoasioita käsittelevät ryhmät	7
4.1. Ilmastotyöryhmä toimii ilmastoasioiden johtoryhmänä	8
5. Ilmastoasioiden toimeenpano toimialoilla.....	9
5.1. Toimialajohtajat ja virkamiesjohto edistävät ilmastoasioita johtoryhmätyöskentelyn ja ympäristöjohtamisen kautta	12
5.2. Asiantuntijat valmistelevat, toteuttavat ja seuraavat.....	12
6. Ilmastoverkoston rooli ilmastotyössä	13
6.1 Ilmastoverkoston työlle lisää tukea	13
7. Yhteenveto	14
Liite 1. Ilmastotyön haasteita	15

Johdanto

Kaupunginjohtajan nimeämän Helsingin kaupungin ilmastotyöryhmän tehtävänä oli laatia malli siitä, kuinka ilmastoasioita koordinoidaan kaupungilla. Tässä raportissa esitellään ilmastoasioiden johtamisen kehittämistä kaupungilla ja ilmastotyön koordinoimallia. Organisaatiomuutos antaa kaupungille mahdollisuuden kehittää toimintaansa niin syvästi kuin halutaan. Hankaluutena oli, että tulevaa organisaatiota ja sen tarjoamia mahdollisuuksia ei osattu vielä täysin hahmottaa raportin kirjoittamishetkellä. Tämän vuoksi raportissa ei käsitellä syvästi yksittäisten osastojen tai tiimien ilmastotyötä.

Ilmastoasioilla tarkoitetaan tässä raportissa sekä hillinnän että sopeutumisen tavoitteita ja toimenpiteitä. Koordinointi käsittää sen, miten ilmastoasioita johdetaan kokonaisuudessaan kaupungissa ja kuinka ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen integroidaan kaikkeen Helsingin kaupungin toimintaan.

Ilmastotyön koordinoimallin laatimista varten järjestettiin Helsingin ilmastoverkostolle työpaja, johon osallistui 25 henkilöä. Työpajassa tunnistettiin Helsingin keskeisiä ilmastotehtäviä ja arvioitiin niiden vastuutahoja uudessa organisaatiossa. Työ oli haastavaa, koska uuden organisaation hallinnolliset nimet olivat vielä vieraita ja lyhyessä ajassa ei pystytty hahmottamaan täysin sitä, mihin mitkäkin ilmastotehtävät kuuluvat 1.6.2017 jälkeen. Toisena tehtävänä oli arvioida sitä, miten poliittinen johto, virkamiesjohto, asiantuntijat, ilmastotyöryhmä ja ilmastoverkosto voivat edistää ilmastotyötä ja mitkä ovat kunkin roolit. Työpajan tulokset on sisällytetty tähän raporttiin. Raporttiluonnos on ollut kommentoitavana Ilmastoverkostolla, jolta saatua palautetta on hyödynnetty lopullisen raportin kirjoituksessa.

Työpajassa nousseita ehdotuksia:

- *Ilmastotavoitteiden ankkuroiminen kaupungin johtamisjärjestelmään (mm. tupa-tavoitteet)*
- *Nykyisten ympäristö- ja ilmastoryhmien suhdetta toisiinsa tulisi arvioida erikseen toiminnan kehittämiseksi ja päällekkäisen työn välttämiseksi*
- *Poliitikkojen ja virkamiesten väliset pyöreän pöydän ilmastokeskustelut*
- *Esimies + asiantuntija -työskentely ilmastotyöryhmässä*
- *Suorat aloitteet Ilmastotyöryhmälle*
- *Ilmastoasiat investointeihin, kaavoitukseen, energiatalous mukaan kaupungin suunnitteluun*
- *Viestinnän roolia vahvistettava*

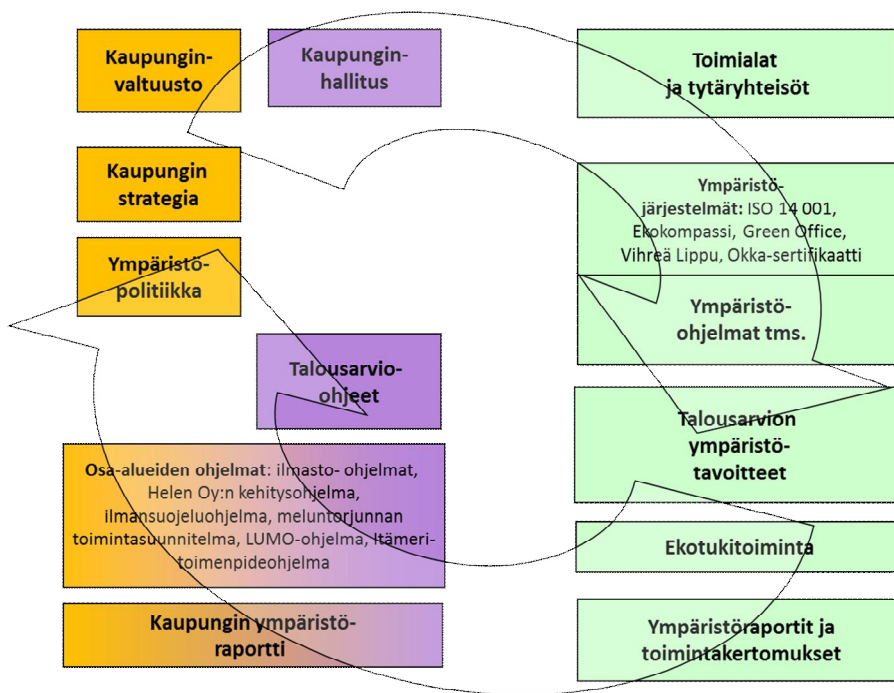
Raportin ovat koostaneet työpajan sekä ilmastotyöryhmän ja ilmastoverkoston kommenttien pohjalta Jari Viinanen, Petteri Huuska, Mira Jarkko, Sonja-Maria Ignatius ja Markus Lukin ympäristökeskuksesta.

1. Ilmastoasiat kaupungin toiminnassa

Ilmastojohtamisen visiona esitetään, että ilmastoasiat ovat kiinteä osa toimialojen toiminnan suunnittelua. Ilmastoasioille on varattu riittävät resurssit toiminnan vuosisuunnitelmiin, jotka perustuvat kaupungin strategiaan, ympäristöpolitiikkaan, ilmastotavoitteisiin ja ilmastolinjauksiin. Ilmastotavoitteet ovat osa toimialojen ympäristöjohtamista ja ne ohjaavat myös kaupungin investointeja ja hankintoja. Ilmastonsuojelun yhteistyö kaupungin eri toimijoiden välillä on luontevaa ja kaikilla on selkeät roolit ilmastotyön edistämiseksi. Poliittinen taso, virkamiesjohto ja asiantuntijat toimivat yhteistyössä ilmastotavoitteiden edistämiseksi. Asukkaat ja yritykset osallistuvat ilmastoasioiden kehittämiseen Helsingissä. Ilmastoasioita kehitetään jatkuvasti parhaiden toimintamallien mukaisesti ja erilaisia yhteistyön muotoja haetaan ja hyödynnetään. Ilmastotavoitteita seurataan ja niistä raportoidaan vähintään vuosittain kaupungin ympäristöraportissa. Ilmastonsuojelua kaupungissa koordinoi ilmastotyöryhmä, sen asioita valmistelee valmistelutiimi ja tukena on ilmastoverkosto.

2. Ilmastoasiat osana ympäristöjohtamisjärjestelmää

Ilmastoasiat ovat keskeinen osa kaupungin ympäristöjohtamisjärjestelmää (kuvat 1 ja 2). Ympäristöjohtamisen kehittämisellä parannetaan myös ilmastoasioiden koordinointia.

Kuva 1. Helsingin kaupungin ympäristöjohtaminen 1.6.2017 alkaen

Kaupungin ympäristöjohtaminen jakaantuu kaupungin tasoiseen ja toimialatasoiseen ympäristöjohtamiseen. Kaupungin tasolla merkittävimpiä ympäristöjohtamista ohjaavia päätöksiä ovat kaupungin strategia, ympäristöpolitiikka ja vuosittaiset talousarvio-ohjeet. Näiden lisäksi ympäristöasioita koskevia tavoitteita ja toimenpiteitä on asetettu useissa kaupungin tasoisissa ympäristönsuojelun osa-

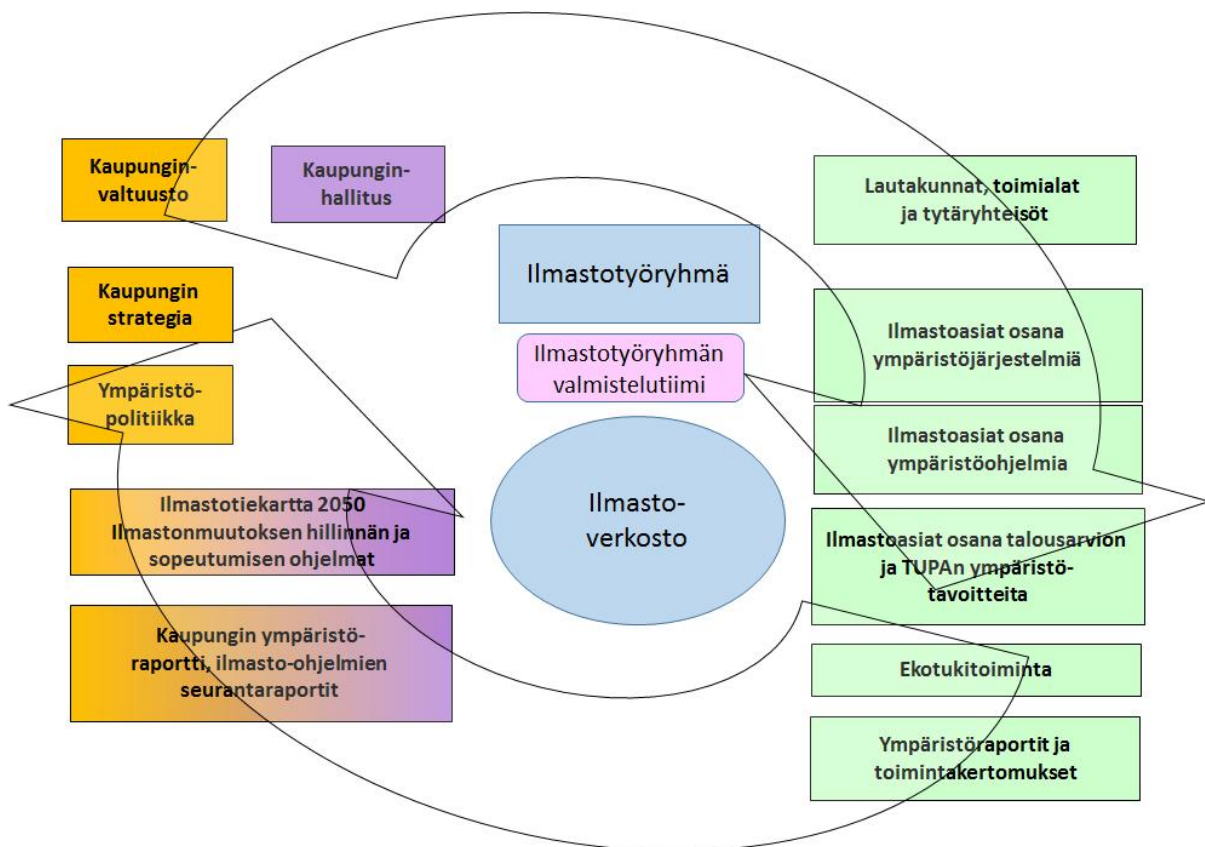
alueita koskeissa ohjelmissa ja linjauksissa, joita ovat mm. ilmansuojelusuunnitelma ja Itämeri-toimenpideohjelma.

Kaupungin linjaus on pitkään ollut, että ympäristöjohtamisen tulee läpäistä koko kaupunkiorganisaatio. Ympäristöpolitiikan mukaan virastot ja tytäryhteisöt sisällyttävät ympäristöjohtamisen toimintaansa noudattaen kevennettyjen ympäristöjärjestelmien periaatteita. Uudessa organisaatiossa sama tavoite koskee kaikkia toimialoja. Myös ekotukitoiminta on osa ympäristöjohtamisen toteutusta toimialoilla.

Kaupunginvaltuustolle esiteltävä ympäristöraportti on kaupungin keskeisin ympäristöasioiden seurantaväline. Toimialat ja tytäryhteisöt tuottavat tietoa sitä varten ja ympäristöpalvelut kokoaa sen koko konsernin ympäristöraportiksi.

2.1. Ilmastoasioiden johtaminen osana ympäristöjohtamista

Ilmastotyöryhmä valmistelee kaupungin tason ilmastolinjaukset ja toimii myös linkkinä toimialoihin päin (kuva 2). Se linjaa myös, miten ilmastoasioita tulisi sisällyttää toimialojen ympäristöjohtamiseen.

Kuva 2. Ilmastoasiat osana Helsingin kaupungin ympäristöjohtamista 1.6.2017 alkaen

Ilmastotyöryhmän valmistelutiimi hyödyntää työssään ilmastoverkostoa. Valmistelutiimissä ovat toimineet tähän mennessä ympäristökeskuksen ilmastoasiantuntijat. Jatkossa valmistelutiimiä tulisi laajentaa, jotta mukaan saadaan asiantuntijoita kaikilta toimialoilta. Asiantuntijat omalta osaltaan vievät myös ilmastoasioita osaksi toimialojen ympäristöjohtamista ja sen eri välineitä.

Kappaleessa 4 kerrotaan tarkemmin eri tahojen tehtävistä ja rooleista ilmastotyön koordinoinnissa kaupunkiorganisaatiossa.

2.2. Päästöjen ja ilmastotoimenpiteiden raportointi

Helsingissä on nykyään käytössä useita erilaisia raportointimenetelmiä ja päästöjen laskentatapoja, jotka eivät ole toistensa kanssa vertailukelpoisia. Tämä on ollut seurausta koordinaation puutteesta ja liittymisestä eri sitoumuksiin. Eri menetelmien vuoksi kuva kaupungin tavoitteista ja päästöistä ei ole yhtenevä eikä aina looginen ja vaatii ylimääräistä työtä raportoinnissa.

Kehittämistarpeet:

- Jatkossa käytetään HSY:n virallista kaupunkitason laskentamenetelmää
- Liityttäessä ilmastoaloitteisiin ja vastaaviin esitetään vain valtuuston asettamat tavoitteet
- Kehitetään yksi raportointialusta, joka tuottaa tarvittavaa tietoa kansainvälisiin ja kansallisiin raportointeihin ja tietopyyntöihin
- Tietojen keruuta kehitetään reaaliaikaisemmaksi (puoli- tai neljännesvuosiraportointi) päättäjille kuten valtuustolle

3. Poliittinen päätöksenteko asettaa tavoitteet ja tukee ilmastotyötä

Helsingin tavoitteena on olla ilmastonmuutoksen hillinnän ja sopeutumisen edelläkävijä sekä maailman paras testialusta Smart ja Clean -ratkaisuille. Smart ja Clean -brändin levittämisessä ja saavutusten markkinoinnissa pormestarilla ja poliittisella johdolla on tärkeä rooli. Pormestari voi antaa ilmastotyölle kasvot sekä kansainvälisesti että kansallisella tasolla. Poliittinen johto toimii myös motivaattorina organisaation sisällä. Pormestari ja apulaispormestari vastaavat ilmastoasioiden kansainvälisestä ja kansallisesta vaikuttamisesta ja edustavat Helsinkiä mm. sitoumuksissa (Compact ja Covenant of Mayors -sitoumukset) ja tilaisuuksissa.

Kaupunginvaltuusto asettaa ilmastotavoitteet kaupunkistrategiaan ja seuraa niiden toteutumista mm. ympäristöraportoinnin kautta. Uudessa organisaatiossa poliittisella johdolla on mahdollisuus luoda avoimuutta päätöksentekoon, madaltaa "henkistä hierarkiaa" ja kehittää tekemisen ilmapiiriä koko organisaatioon.

Uudessa organisaatiossa on oleellista kehittää yhteistyötä poliitikkojen ja virkamiesten välillä. "Pyöreän pöydän tapaamiset", kuulemistilaisuudet ja muut kohtaamispaikat edistävät avointa vuorovaikutusta. Tilaisuuksissa poliittinen johto saisi tietoa suoraan valmistelijoilta ja ilmastoverkoston jäseniltä. Uudet lautakunnat ovat asiasisällöltään jättiläisiä vanhoihin verrattuna, minkä takia tarvitaan uusia toimintatapoja. Esimerkiksi asiantuntijat voisivat esitellä päätettäviä asioita ennen kokousta.

Uutena toimintamallina kaupunginhallitukselle voidaan järjestää 1-2 kertaa vuodessa ilmastoasioista info, jossa esitellään tärkeimmät asiat, raportointia ja esiin nousseita toimenpide-ehdotuksia pormestarille.

Poliittisen johdon tehtävä on ilmastoasioita koskeva päätöksenteko ja sitä kautta selkänöjan antaminen käytännön ilmastotyölle. Poliittinen johto myös päättää toimenpiteiden rahoituksesta ja muusta ilmastotyön resurssoinnista. Valtuuston rooliin kuuluu myös johtopäätösten tekeminen, jos tavoitteet eivät ole toteutuneet.

4. Ilmastoasioita käsittelevät ryhmät

Ilmastotyötä tehdään nykyään useissa ryhmissä (Taulukko 1). Näiden ryhmien suhdetta toisiinsa tulisi arvioida tiedonkulun ja toiminnan kehittämiseksi sekä päällekkäisen työn välttämiseksi. Smart & Clean -ohjausryhmän perustamisessa tulee varmistaa tiedonkulku ilmastoasioissa esimerkiksi ilmastotyöryhmän sihteerin osallistumisen kautta. Ilmastotyötä edistävät seudullisessa yhteistyössä myös monet HSY:n ryhmät (taulukko 2).

Taulukko 1. Helsingin nykyisin (18.5.2017) toiminnassa olevia sisäisiä ryhmiä.

RYHMÄN NIMI JA VETÄJÄ	ILMASTOTYÖ	OSALLISTUJAT (NYKYINEN ORGANISAATIO)
Helsingin ilmastotyöryhmä (hillintä + sopeutuminen), Ymk <ul style="list-style-type: none"> · sopeutumisryhmä · hulevesiryhmä · ilmatoriskit -ryhmä 	Ilmastotyön koordinointi, päästö ja sopeutumistavoitteet ja toimet, Compact of Mayors	Ryj, Ymk, Kkanslia, Elo, KSV, Rakvv, Sote, Pel, Liv, HKR, Kv, Opev, Stara, Helen, Satama, HSL, HSY (20 henkeä)
Ilmastoverkosto (hillintä + sopeutuminen)	Ilmastotyön jalkautus, "ilmastotyöhön osallistettava ryhmä"	Vapaaehtoinen, osallistujia nykyisin noin 170
Energiansäästöneuvottelukunta (ESNK) (hillintä), HKR	Kaupungin energiansäästön edistäminen, KETS, Covenant of Mayors, energiansäästöraportti	Ryj, HKR, Ymk, Kkanslia, KSV, Rakvv, Liv, HKL, Opev, Vaka, Kv, Hank, Helsingin toimitilat, Heka, Stara, Helen, Satama, Palmia, HSL, HSY (25 henkeä)
Smart & Clean ohjausryhmä (hillintä + sopeutuminen), Elo	Ilmastoasioiden Smart & Clean edistäminen kaupungilla	Ei ole vielä perustettu
Hankintojen ympäristöverkosto (pääosin hillintä), Hank/Ymk	Hankintojen energiatehokkuus ym. ilmastoasiat	YMK, Hank, KV, Stara, ATT, Sote, HKL, Opev, Kkanslia, Liv, NK, Palvelukeskus, Vaka, Helen, HKR
Ekotukitoiminta, (hillintä + sopeutuminen), Ymk	Työpaikan energiansäästö ja välilliset ilmastovaikutukset	Arbis, Hank, Taimu, HelTu, HKL, Kkanslia, Kir, Museo, Ksv, Kv, Zoo, Kulke, Liv, Nk, Oiva, Opev, Palvelukeskus, Rakvv, HKR, Stara, Sote, Talpa, Tarkv, Tieke, Tyke, Työväenopisto, Ymk, Vaka, Kierrätyskeskus, Heka Oy, Niemikotisäätö, Helen, Helsa
Ympäristöjohtamisen asiantuntijaryhmä, (hillintä + sopeutuminen), Ymk	Ilmastoasiat osana kaupungin ympäristöjohtamista	Ymk, HKL, HKR, Kv, Ksv, Liv, Vaka, Sote, Opev, Pel, palvelukeskus, Hank, Kir
Ympäristöraportoinnin asiantuntijaryhmä, (hillintä + sopeutuminen), Ymk	Ilmastotoimien ja päästöjen raportointi	Ymk, Kv, Kkanslia, HKL, HKR, Opev, Sote, Hank, Palvelukeskus, Stara, HelSa, Helen, HSY, HSL
Ilma- ja melutyöryhmä, Ymk	Kestävien liikkumismuotojen edistäminen ja autoliikenteen vähentäminen pienentävät CO2-päästöjä, puunpolton mustahiilipäästöjen vähentäminen hillitsee ilmastonmuutos	Ymk, Ksv, HKR, Kanslia, Sote, Poliisi, Stara, HelSa, Helen Oy, HSY, HSL

Taulukko 2. Helsingin seudun ympäristöpalvelut HSY:n ilmastoryhmiä.

RYHMÄN NIMI	ILMASTOTYÖ	OSALLISTUJAT HELSINGISTÄ (NYKYINEN ORGANISAATIO)
PKS Ympäristöpäällikköryhmä	PKS ilmastostrategian edistäminen	Ymk
Ilmastoinfon ohjausryhmä	Ilmastoinfon toiminnan ohjaaminen	Ymk, Helen
ILSE (ilmastonmuutokseen sopeutuminen)	PKS sopeutumistrategian edistäminen ja seuranta	HKR, Ymk, Pel
ILMU (PKS ilmastonmuutosasiantuntijaryhmä, hillintä+sopeutuminen)	Kuntien ajankohtainen ilmastotyö, PKS yhteishankkeet	Ymk, HKR

4.1. Ilmastotyöryhmä toimii ilmastoasioiden johtoryhmänä

Helsingin ilmastotyöryhmän tehtävänä on kaupunginjohtajan asettamiskirjeen 10.2.2016 mukaan ilmastotyön koordinointi, seuranta ja toimien toteutuksen edistäminen. Työryhmä on valmistellut valtuustokauden 2017- 2021 strategiaohjelmaan tulevat vuodelle 2030 ilmastopoliittiset tavoitteet ja niihin liittyvät toimenpiteet. Lisäksi ilmastotyöryhmä on toiminut Helsingin sopeutumislinjausten 2017-2025 ja Hulevesiohjelman valmistelun ohjausryhmänä.

Ilmastotyöryhmän kokoonpanoa on tarpeen tarkistaa uuden organisaation astuessa 1.6.2017 käyttöön. Ilmastotyöryhmä on käsitellyt asiaa 5.5.2017 kokouksessaan ja päättänyt, että Kaupunginkanslia yhdessä ympäristöpalvelujen kanssa vastaavat työryhmän kokoonpanon tarkistamisen valmistelusta. Tavoitteena on, että ryhmän kokoonpano on tarkistettu 30.8.2017 mennessä. Ryhmä jatkaa nykyisellä kokoonpanolla kunnes uusi kokoonpano on nimetty. Pormestari päättää tarkistetusta kokoonpanosta.

Ilmastotyöryhmän tarkistetuksi kokoonpanoksi esitetään:

- Puheenjohtajaksi pormestari tai apulaispormestari (asian päättää pormestari) (1 henkilö)
- Edustajat kaupunginkansliasta sekä kaupunkiympäristö, kasvatus- ja koulutus, kulttuuri- ja vapaa-aika sekä sosiaali ja terveys -toimialojen johdosta (5-6)
- Edustajat maankäyttö- ja kaupunkirakenne, rakennukset- ja yleiset alueet sekä palvelut ja luvat - palvelukokonaisuuksilta (3 + 3 (esimies + asiantuntija))
- Helen, Satama, Stara, HSY, HSL ja Pelastuslaitos (6)
- Sihteeri ympäristöpalveluista.

Valmistelutiimi (kokousasiat)

Ympäristöpalvelut / ilmasto- ja ympäristöasioiden hallinnan tiimi vastaa työryhmän asioiden valmistelusta yhdessä muiden palveluiden ilmastoasiantuntijoista koostuvan valmistelutiimin kanssa.

Valmisteluryhmät (ohjelmat, selvitykset, raportit)

Tarpeen mukaan luodaan valmistelevia ryhmiä, kuten tähän mennessä on ollut jo sopeutumislinjausten, hulevesiohjelman ja ilmastoriskien arvioinnin laadinnassa. Ilmastoverkoston jäsenet osallistuvat asioiden valmisteluun kommentoimalla asiakirjoja ja osallistumalla työpajoihin.

5. Ilmastoasioiden toimeenpano toimialoilla

Helsingin ilmastotyön tarkoituksena on tehdä kaupungin omasta toiminnasta ilmastoystävällisempää kaupungin ilmastotavoitteiden mukaan. Vähintään yhtä tärkeää on saada kaupunkilaiset ja organisaatiot mukaan. Ilmastotavoitteet saavutetaan vain kaupungin, kaupunkilaisten, yritysten, tutkimus- ja koulutusorganisaatioiden sekä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Kaupungin tehtävänä on saada ilmastoystävälliset valinnat mahdollisimman helpoiksi. Jokaisen toimialan on edistettävä ilmastoasioita kaupungin sisällä ja kaupunkilaisten rajapinnassa. Ilmastotyötä ei tehdä erillään muista kaupungin tehtävistä. Päätöksiä, jotka joko edistävät ilmastotavoitteita tai heikentävät niiden saavuttamista, tehdään koko ajan esimerkiksi kaupunkisuunnittelussa ja elinkeinopolitiikassa.

Uudessa organisaatiossa toimialat tekevät ilmastotyötä yhdessä. Tekeminen ei noudata toimialojen tai palvelukokonaisuuksien "rajoja". Ilmastoasioita edistetään uudessa organisaatiossa poikkihallinnollisesti, mikä edellyttää uusien yhteistyön mallien rakentamista eri toimialojen ja palvelualueiden välillä. Tämän tueksi tarvitaan uusia, avoimempaa yhteistyötä tukevia toimintamalleja. Toimivilla yhteistyömalleilla asiantuntijat pystyvät antamaan tarvittavaa sparraustukea ja päätösvalmistelua johdolle. Yhteistyötä voitaisiin parantaa esimerkiksi vuosittaisilla työpajoilla, jotka asiantuntijat valmistelevat ja jonne toimialojen johtotaso osallistuisi. Työpajoissa voitaisiin käsitellä ympäristöaiheita ja ilmastotavoitteiden toteutumista käytäisiin läpi työpajatyöskentelynä eikä perinteisesti kokoustamalla. Toimialojen johtoryhmien tuki ympäristö- ja ilmastojohtamiselle vahvistuisi yhteisellä työskentelyllä asiantuntijoiden kanssa.

Kaupungin strategisia ilmastotavoitteita ja toimenpiteitä toimeenpannaan käytännössä toimialojen palveluissa. Toimialojen laatu- ja ympäristöjärjestelmät, ympäristöohjelmat, budjetit ja sitovat toiminnalliset tavoitteet ovat työkaluja ilmastoasioiden jalkautuksessa. Esimerkiksi vastuu kaupungin omistamista tiloista on yhteiskuntavastuu -yksiköllä (*ainoa erikseen mainittu uudessa toimintasäännössä*). Vastaavasti kaikilla muilla oman palvelualueensa osalla on vastuu omasta tehtävästä (esim. rakennusvalvontapalvelut, asemakaavoitus -palvelun). Lisäksi yhtiöillä, liikelaitoksilla ja kuntayhtymillä on omat vastuunsa. Taulukossa 3 on tarkasteltu sitä, kuinka ilmastoasiat näkyvät nykyisessä hallintorakenteessa. Tätä voisi käyttää mallina määriteltäessä uudessa organisaatiossa ilmastotoimien vastuuta.

HSY:n roolina on pääkaupunkiseudun kaupunkien yhteisten hillintää ja sopeutumista edistävien toimintalinjausten valmistelu ja seuranta. HSY edistää verkostoyhteisössä hillintään ja sopeutumiseen liittyviä hankkeita. Tehtävänä on myös kaupunkiseutuun kohdistuvan, rakennetun ympäristön hillintää ja sopeutumista koskevan ilmastotyön tiedontuotanto ja -jalostaminen. Tähän kuuluvat muun muassa ajantasaiset ja luotettavat kasvihuonekaasupäästöarviot seurantamenetelmineen ja indikaattoreineen. HSY seuraa ilmastotoimia ja viestii niistä, sekä tarjoaa avointa dataa ja paikkatietopohjaista tietoa eri tahojen käyttöön. Ilmastoinfo tarjoaa pääkaupunkiseudun kaupunkien asukkaille ja yrityksille ilmastomuutoksen hillintään liittyvää neuvontaa.

HSL:n roolina on parantaa joukkoliikenteen energiatehokkuutta, päästöttömyyttä, kilpailukykyä sekä houkuttelevuutta. HSL:n strategian mukaisesti seudun liikenteen kasvu pyritään ohjaamaan joukkoliikenteeseen, kävelyyn ja pyöräilyyn. Syksyllä 2016 Helsingin seudulla on käynnistetty yhteisen maankäytön, asumisen ja liikenteen suunnitelman MAL 2019 valmistelu. Liikennejärjestelmäsuunnitelma HLJ muodostaa L-osan suunnitelmasta. Liikenteen päästöjen vähentäminen on yksi keskeinen lähtökohta

MAL 2019 -suunnittelukierroksella. HSL toteuttaa myös monia liikkumisen ohjauksen toimenpiteitä, joilla edistetään kävelyä, pyöräilyä ja joukkoliikenteen käyttöä.

Helen Oy:llä on merkittävä rooli kaupungin ilmastotavoitteen toteutumisen kannalta. Helenin tavoitteena on ilmastoneutraali energian tuotanto 2050, joka on linjassa kaupungin omien tavoitteiden kanssa. Myös Helenin uudet tuotteet ja palvelut (uusiutuva kaukolämpö, aurinkosähkö, kysyntäjousto, energiavarastot, sähköauton lataus, energianeuvontapalvelut) edesauttavat kaupungin tavoitteiden toteutumista.

Taulukko 3. Esimerkkejä siitä, kuinka ilmastoasiat liittyvät kaupungin toimintaan.

Palvelu /-kokonaisuus	Ilmastotyö
Kaupunginkanslia	Ilmastotavoitteet kaupungin strategian valmistelussa; ilmatoriskien huomioiminen varautumisen ohjaamisessa; elinkeinoelämän ilmastokumppanuus; keskitettyjen hankintojen ilmastonäkökulmien huomioiminen
Ympäristöpalvelut (KYMP/PALU)	Koordinoi ilmastoasioissa ohjausta, viestintää, neuvontaa ja raportointia; ekotukitoiminnan, ilmastokumppaneiden, ilmatoryhmän ja sopeutumisen koordinointi; ilmastohankkeiden valmistelu; ilmatoriskeihin liittyvä varautumisen yhteistyö
Maankäyttö ja kaupunkirakenne (KYMP)	Kaupunkirakennetta tiivistävä maankäytön ja liikenteen suunnittelu; maankäytön ilmastovaikutusten arviointi; energijärjestelmän muutosta tukevat kaavamääräykset; ilmastopäästöjä vähentävä liikennesuunnittelu; pyöräilyn edistäminen; ilmastonäkökohdat tontinluovutuksessa
Rakennukset ja yleiset alueet (KYMP)	Julkisen rakentamisen energiatehokkuustyön koordinointi ja energiankäytön tehostaminen; rakentamisen, julkisen valaistuksen ja infrastruktuurin ilmastoasioiden huomioiminen investoinneissa ja hankinnoissa;
Rakennusvalvonta (KYMP/PALU)	Rakentamisen energiatehokkuuden ja tonttien hulevesien hallinnan ohjaus ja neuvonta
Pelastuslaitos (KYMP)	Ilmatoriskien hallinta
Asuntotuotanto (KYMP / RYA)	Kaupungin vuokra-asuntojen energiatehokkuus uudis- ja korjausrakentamisessa
Liikunta (KUVA)	Liikuntapaikkojen energiatehokkuus, asiakasliikenne ja sopeutumisen huomioiminen
Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala	Opetuksessa ilmastoasiat
YHTIÖT, LIIKELAITOKSET JA KUNTAYHTYMÄT	
Helsingin seudun ympäristöpalvelut	PKS kuntien ilmastoyhteistyön organisointi; päästölaskenta; vesi- ja jätehuollon ilmastoasiat
Helsingin seudun liikenne	Joukkoliikenteen suunnittelussa, järjestämisessä ja hankinnoissa ilmastonäkökulma vahvasti mukana. Helsingin seudun liikennejärjestelmäsuunnittelussa liikenteen päästöjen vähentäminen on keskeinen lähtökohta MAL 2019 -suunnittelukierroksella.
Palvelukeskus	Ruoan ilmastovaikutukset, koulujen, päiväkotien ja soten toimipaikkojen ruokapalvelut
Helen Oy	Keskitetyn energiantuotannon ratkaisut; energianeuvonta; tavoitteena on vähentää hiilidioksidipäästöjä 20 % vuoteen 2020 mennessä ja tuottaa energia ilmastoneutraalisti vuonna 2050
STARA	Ilmastoasioiden huomioiminen tuotetuissa palveluissa (rakentaminen, julkinen tila)
HKL	Metron ja raitiotieverkoston ja sen infran energiatehokkuus
Helsingin Satama Oy	Sataman ja laivaliikenteen energiatehokkuus

5.1. Toimialajohtajat ja virkamiesjohto edistävät ilmastoasioita johtoryhmätyöskentelyn ja ympäristöjohtamisen kautta

Kaupungin toimialajohtajat ja virkamiesjohto voivat edistää ilmastoasioita omilla toimialoillaan tuomalla asioita päätöksentekoon. Keskeisimpiä keinoja vaikuttaa toimialaan on motivoida ilmastoasioiden liittyvää toimintaa johtoryhmätyöskentelyssä ja ympäristöjohtamisen kautta. Johto voi myös varata asiantuntijoille riittävästi työaikaan ilmasto- ja ympäristötehtäviin kuten ekotukihenkilötoimintaan ja ilmastoverkostoon osallistumiselle. Johdolla on mahdollisuus asettaa toimialalle ympäristö- ja ilmastotyöryhmä ja osoittaa arvostusta sen tekemälle työlle. Jaettu johtajuus toimii ympäristöjohtamisessa hyvin, eli johto voi asettaa asiantuntijoita työryhmiin johdon sijaan tai vierelle (työparityöskentely).

Keskeinen konkreettinen haaste on, että ilmastoasioille ei sektorikohtaisesti ole määritelty ilmastotavoitteita, joihin johto voisi nojata päätöksenteossa. Onnistuakseen työssä johto tarvitsee myös ennen kaikkea riittävästi tietoa ja tukea, jota asiantuntijat pystyvät antamaan. Uudessa organisaatiossa on entistä enemmän tasoja, jolloin haasteeksi voi muodostua se, miten asiantuntijoiden arviot ja tieto välittyvät ylimpään johtoon saakka.

Johdon rooli ilmastoasioiden edistämiseksi on merkittävä. Ylimmällä johdolla on asioiden seurantavastuu (esim. ympäristöjärjestelmään liittyvät johdon katselmukset). Ilmastotyöryhmään olisi hyvä nimetä johtajien lisäksi myös asiantuntijajäsenet, jolloin tiedonkulku ja ilmastoasiantuntemus saataisiin mahdollisimman tehokkaiksi.

5.2. Asiantuntijat valmistelevat, toteuttavat ja seuraavat

Asiantuntijoiden tehtävänä on asioiden valmistelu, asioiden toteutuksen edistäminen ja seuranta. Asiantuntijat toimivat johdon tukena. Johto vastaa tavoitteiden saavuttamisesta, mutta asiantuntijat toteuttavat tavoitteita. Asiantuntijoilla itsellään on rajallinen päätösvalta, minkä vuoksi toimiva yhteistyö johdon kanssa on ensiarvoisen tärkeää. Tavoitteista pitää johtaa selkeitä toimenpiteitä.

Asiantuntijoilla tulee olla riittävästi aikaa käytössään ilmastotyöhön tai tarvittaessa mahdollisuus hyödyntää ulkopuolisia resursseja kuten konsultteja. Tiedonkulku johdolle uudessa toimialamallissa on kehittämiskohde, koska portaita on nykyistä enemmän. Tämän vuoksi uusien toimintamallien kehittäminen on tarpeellista. Parhaiden käytäntöjen jakaminen palveluiden välillä voisi olla entistä laajempaa.

Erilaiset kehityshankkeet ja pilotoinnit, kuten nopeat kokeilut, olisivat tarpeellisia uusien toimintamallien kehittämiseksi. Asiantuntijoiden entistä laajempaa verkostoitumista ja poikkihallinnollista yhteistyötä tulee edistää. Toisaalta eri toimijoilla tulisi olla selkeät roolit ja asioilla tulee viime kädessä olla selkeä vastuutaho, jotta sen eteneminen varmistetaan. Työryhmille tulisi antaa lisää päätäntävaltaa.

Oleellista on se, miten ilmastoasiat integroidaan olemassa olevaan johtamisjärjestelmään niin, että ne näkyvät talous- ja toimintasuunnitelmissa sekä ohjelmissa, joita yksiköt laativat. Näihin on oleellista saada mukaan selkeästi ilmastoasiat. Päätävissä työryhmissä tulisi olla mukana myös asiantuntijoita sekä viestinnän edustajia asiantuntemuksen ja tiedonkulun varmistamiseksi.

6. Ilmastoverkoston rooli ilmastotyössä

Helsingin ilmastoverkosto on avoin ja vapaamuotoinen verkosto kaikille ilmastoasioista kiinnostuneille Helsingin kaupungin työntekijöille (ml. tytäryhteisöt). Verkoston voimavara onkin sen vapaaehtoisuus. Ilmastoverkosto perustettiin syksyllä 2015 ja siihen on liittynyt jo yli 170 kaupungin työntekijää, jotka haluavat auttaa tekemään ilmastotavoitteista totta. Ilmastoverkoston yhteistoimintaa on koordinoanut ympäristökeskus.

Helsingin ilmastoverkoston tavoitteena on:

- auttaa viemään kaupungin ilmastotavoitteet käytäntöön
- parantaa tiedonkulkua ja vuorovaikutusta ilmastoasioissa kaupungin sisällä
- tarjota vertaistukea ja ideoita ilmastotyöhön omassa organisaatiossa
- toteuttaa konkreettisia ilmastohankkeita
- kehittää erilaisia yhteistyön ja osallistamisen tapoja helsinkiläisten kanssa

Ilmastoverkoston toimintamallina ovat olleet muun muassa vapaaehtoiset aamukahvitilaisuudet (Ilmastoaamut). Niissä on keskitytty ajankohtaisiin aiheisiin ja ideoitu mahdollisia virastojen yhteishankkeita, kuten Hiilineutraalia Korkeasaarta ja mySMARTLife-hanketta, jotka ovat nyt toteutuksessa. Ilmastoverkostolla on yhteinen sähköpostilista ja facebook-ryhmä, joiden kautta ajankohtaisia tietoja on jaettu. Ilmastoverkoston jäseniksi on hyväksytty kaikki halukkaat kaupungissa työskentelevät henkilöt.

6.1 Ilmastoverkoston työlle lisää tukea

Ilmastotyön koordinoinnin työpajassa tunnistettiin, että vapaaehtoinen osallistuminen mahdollistaa erilaiset työskentelymahdollisuudet verrattuna perinteiseen nimettyihin henkilöihin perustuvaan työryhmätyöskentelyyn. Vapaaehtoisuuden ansiosta työhön osallistuvat henkilöt ovat erittäin motivoituneita. Vapaaehtoisuudesta huolimatta verkostossa työskentely edellyttää työntekijöille mahdollisuutta käyttää siihen jonkin verran työaikaa, mikä edellyttää esimiehen hyväksyntää. Esimiesten kannustus osallistua nähtiin tärkeänä.

Ilmastoverkoston työ on lähtenyt hyvin käyntiin esimerkiksi hankkeiden kautta. Työpajassa nähtiin kuitenkin, että verkoston painoarvoa voitaisiin edelleen kasvattaa antamalla sen tekemälle työlle enemmän painoarvoa ja asettamalla tavoitteita. Tärkeänä nähtiin, että ilmastoverkoston tekemää työtä ja aloitteita saadaan vietyä eteenpäin eikä keskustelu jää ryhmän sisäiseksi ja siten vie työltä mielekkyyttä. Ilmastoverkosto toimii tiiviissä yhteistyössä ilmastotyöryhmän valmistelutiimin kanssa tuoden ehdotuksia ja aloitteita ilmastotyöryhmän käsiteltäväksi. Painotettiin myös virkamiesten ja poliittisten toimijoiden välisen yhteistyön lisäämistä, jotta ehdotetut hankkeet ja tunnistetut kehittämiskohteet saataisiin vietyä riittävän korkealle tasolle. Poliittinen tuki ilmastoverkoston työlle nähtiin tärkeänä. Esitettiin, että myös poliittiset toimijat voisivat liittyä ilmastoverkoston ja järjestettäisiin myös iltatilaisuuksia virkamiesten ja poliitikkojen kesken. Pidettiin myös tärkeänä, että eri toimialoilta ja kaupungista saadaan riittävä viestinnällinen tuki, jotta asioita saadaan viedyksi toimialojen sisäiseen tietoisuuteen ja sitä kautta käytännön työhön.

Ilmastoverkoston roolina nähtiin, että sen laajaa osaamista voitaisiin ottaa entistä paremmin hyötykäyttöön. Ilmastoverkoston voitaisiin tuoda asioita, jotka eivät kaupungissa ole riittävästi edenneet. Näin voitaisiin parhaimmillaan vauhdittaa asioita. Lisäksi toivottiin, että koska ilmastoverkosto toimii verkostomaisesti eikä ole organisaatiorippuvainen, se voisi käsitellä läpileikkaavia teemoja, joille ei löydy selkeää vastuutahoa kaupungista. Ilmastoverkosto nähtiin kyvykkäänä aloittamaan rohkeasti uusia asioita.

Nähtiin, että entistä laajemmin voitaisiin kerätä eri toimialoilta ideoita yhteishankkeiksi. Näin on osin jo toimittukin. Ilmastoverkosto voi auttaa asiantuntijoiden osaamisen kehittämisessä, kokemusten jakamisessa ja viestiä laajasti ilmastoasioista kaupunkiorganisaation sisällä.

7. Yhteenveto

Ilmastomuutoksen hillinnän ja sopeutumisen koordinaatio ei nykyisellään ole riittävää. Vastuut eivät ole aina riittävän selkeät eikä yhteistyö hallintokuntien välillä ole riittävällä tasolla. Virastoilla ei ole toistaiseksi ollut riittävän selkeitä ja riittäviä tavoitteita ilmastonsuojelussa tai ne eivät aina ole näkyneet käytännön toiminnassa. Helsingillä on kunnianhimoiset ylätasoinen ilmastotavoitteet, mutta ne eivät ole riittävän hyvin jalkautuneet käytännön tasolle virastojen käytännön toiminnassa.

Ilmastotyöryhmä esittää, että ilmastotyön koordinoinnin tarkempi suunnittelu toteutetaan tämän raportin perustella kaupunkiympäristö-toimialan ympäristöpalveluiden vetämänä syksyllä 2017, kun uusi organisaatio on käynnistynyt yhteistyössä toimialan keskeisten ilmastoasiantuntijoiden ja ympäristöjohtamisen asiantuntijoiden kesken. Raportissa nostettiin erityisesti seuraavia asioita:

- Poliittinen johto luo tahtotilan
Pormestari ja apulaispormestarit antavat ilmastotyölle kasvot sekä kansainvälisesti että kansallisella tasolla. Poliittinen johto toimii myös motivaattorina organisaation sisällä.
- Ilmastoasioiden johtaminen on osa laatu- ja ympäristöjohtamista
Ilmastoasioiden johtaminen on osa ympäristöjohtamista, jonka tulee läpäistä koko kaupunkiorganisaatio. Ympäristöpolitiikan mukaan virastojen ja tytäryhteisöjen tulee sisällyttää ympäristöjohtaminen toimintaansa. Uudessa organisaatiossa tavoite koskee kaikkia toimialoja. Ilmastotyön sisällyttäminen kaikkeen työhön vaatii ohjeistusta, tavoitteiden asettamista sekä johdon ja työntekijätason koulutusta.
- Raportoinnin kehittäminen
Kaupunginvaltuustolle esiteltävä ympäristöraportti, joka sisältää tiedon päästöjen kehittymisestä ja tavoitteiden toteutumisesta, on kaupungin keskeisin ympäristöasioiden seurantaväline. Toimialat ja tytäryhteisöt tuottavat tietoa sitä varten ja ympäristöpalvelut kokoaa sen koko konsernin ympäristöraportiksi. Kaupungin muuta raportointia tulee kehittää päällekkäisen ja ristiriitaisen tiedon välttämiseksi.
- Ilmastotoimenpideohjelma 2030 ja sopeutumislinjaukset 2021-2025
Kaupungin tulisi laatia ilmastotyöryhmän ehdotuksen mukaisesti ilmastotoimenpiteiden linjaukset vuoteen 2030. Niissä täsmennetään raportissa esitettyä toimenpidevalikoimaa ja samalla esitetään toimenpiteille aikataulut, vastuut, lisäselvitystarpeet sekä kustannusarviot.

Kaupungin tulisi viedä päätöksentekoon Ilmastotyöryhmän ehdotuksen mukaisesti Helsingin ilmastomuutokseen sopeutumisen linjaukset 2021-2025 ja toimeenpanna ne.

- Ilmastotyöryhmä on yhteistyöelin ja koordinoiva ryhmä
Helsingin ilmastotyöryhmän tehtävänä on ilmastotyön koordinointi, seuranta ja toimien toteutuksen edistäminen. Pormestarin tulee päättää, millä kokoonpanolla ilmastotyöryhmä jatkaa 1.6.2017 jälkeen. Uudessa toimialamallissa on mahdollista löytää entistä paremmat yhteistyön tavat ja löytää eri toimijoille nykyistä selkeämmät roolit ja ilmastokoordinoinnin rakenne ilmastotyön tueksi.

Liite 1. Ilmastotyön haasteita

Liitteeseen on koottu yksittäisiä haasteita, joita asiantuntijat ovat nostaneet esiin. Näiden tarkempi analysointi ja ratkaisujen etsintä on mahdollista tehdä, kun Helsingille kootaan ilmastotyöryhmän esittämä konkreettinen ilmastonsuojelun toimintaohjelma: "Valtuuston asetettua uudet ilmastotavoitteet tulevassa strategiaohjelmassa kaupunki laatii ilmastotoimenpiteiden linjaukset vuoteen 2030 ja täsmentää esitettyä toimenpidevalikoimaa ja samalla esittää toimenpiteille aikataulut, vastuut, lisäselvitystarpeet sekä kustannusarviot."

Haasteita:

- Helsingin tulisi ratkaista, mitä raportointijärjestelmää ja päästöjen laskentamenetelmää jatkossa käytetään, jotta päällekkäiseltä raportoinnilta vältytään.
- Kaavoituksessa ei ole asetettu hillintään liittyviä kaavamerkintöjä joitain yksittäisiä tontteja ja kaupunginosia (Eko-Viikki, Honkasuo/Kuninkaantammi) lukuun ottamatta.
- Energiatehokkuus ja entistä matalampi hiilijalanjälki sekä sopeutumisen huomioiminen voisivat olla nykyistä vahvemmin mukana kaavoituksessa ja tontinluovutusehdoissa pyrittäessä kohti hiilineutraalia kaupunkia.
- Alueellisen energiatalouden ja -taseen arviointia on kehitettävä kaupungin suunnittelussa.
- Yksityisen rakennuskannan energiaterohkuuden parantamisessa kaupungin rooli on riittämätön. Kaupungilla ei ole tahoja, joka keskittyisi asiaan. Esimerkiksi Lähiöprojektissa energiaterohkuus ei ole ollut keskeistä.
- Ilmastonmuutokseen sopeutumisen asiantuntijuutta tulisi vahvistaa.
- Sopeutuminen tulee paremmin huomioida kaavoituksessa ja infran rakentamisessa.
- Energiankulutuksen seurantatietojen saatavuus on koettu liian työlääksi, mikä heikentää mahdollisuuksia toteuttaa toimenpiteitä.
- Energiadatan avaamista on edistettävä.
- Kaupungin omien hankkeiden budjettikatko saattaa johtaa siihen, että kaikkia elinkaarikustannuksiltaan edullisia energiaterohkuisia ei hankkeissa pystytä toteuttamaan (esimerkiksi lämmön talteenotto).
- Hankkeiden riittämättömät määrärahat ovat johtaneet korjausvelan syntymiseen (esim. koulujen peruskorjaustarve) ja jotka eivät aina mahdollista kaikkien energiaterohkuutta parantavien ratkaisujen käyttöönottoa.
- Ulkopuolisia toimijoita (esim. ESCO-toimijat) ei ole hyödynnetty korjaushankkeiden energiaterohkuisissa toisoin kuin monissa muissa kaupungeissa (mm. Turku, Vantaa, Lahti).
- Rakennusvalvonnan nykyresurssit eivät ole mahdollistaneet esimerkiksi Oulun rakennusvalvonnan tapaista ennakoivaa laadunohjausta (hoksauttamista) energiaterohkuuden huomioimiseksi jo ennen kuin rakentamisen ja korjausrakentamisen suunnitteluprosessi käynnistyy.
- Tilojen käytön optimointiin ja niiden edellyttämiin varausjärjestelmiin tulisi suunnata lisää resursseja. Tilojen entistä parempi hyötykäyttö vähentää myös uudisrakentamisen tarvetta.
- Vuonna 2016 Helenin päästöt kasvoivat 12 prosenttia kivihiilen kannattavuuden parannuttua maakaasuun verrattuna. Vuosittaiset vaihtelut ovat kuitenkin suuria. Helenillä ei myöskään ole tavoitetta energiantuotannon päästöille vuodelle 2030.
- Helsingin ympäristöpolitiikan tavoitteena on saada kaikkiin hankintoihin ympäristökriteerejä vuoteen 2020 mennessä. Vuonna 2016 hankintakeskuksen toteuttamissa keskitetyissä hankinnoissa kriteerejä oli vasta hieman yli puolessa.

- Päästöttömän sähkön kilpailutuksessa tulisi päästä 100 prosentin kattavuuteen.
- Kiertotalouden ja resurssiviisauden kytkeytyminen ilmastotyöhön tulisi määritellä. Asiaa tulee pohtia myös seudullisesti.
- Helsingillä ei ole ollut päästötavoitetta koskien liikennettä.
- Älykkään liikenteen ja logistiikan kehittämiseksi ei ole riittäviä resursseja eikä selkeää koordinaatiota.
- Viestintään tarvitaan tukea keskushallinnosta, jotta ilmastoasioissa viedään samaa viestiä.
- Helsingiläisten osallistaminen ilmastotyöhön on ollut vähäistä.
- Ruokaan liittyviä tavoitteita ei ole juuri asetettu eikä ruoan ilmastovaikutusten vähentämiseen suoraan velvoiteta missään.